

Położenie

Miasto Szczepieszyn znajduje się w odległości 22 km na zachód od Zamościa, leży na 50°42' (N) szerokości geograficznej północnej i 22

59' (E) długości geograficznej wschodniej. Szczepieszyn z uwagi na swoje położenie uważany jest za stolicę Roztocza Zachodniego, nazywanego też Roztoczem Szczepieszyńskim. Występują tu liczne, długie, głębokie i rozgałęzione wąwozy, które urozmaicają krajobraz pól i terenów leśnych. Roztocze Szczepieszyńskie posiada bardzo oryginalny niespotykany gdzie indziej krajobraz. Bogactwem Roztocza Szczepieszyńskiego są urodzajne gleby.

Nazwa gminy Szczepieszyn wywodzi się od nazwy miejscowości, na terenie której prowadzi swoją działalność. Obszar gminy utworzonej w grudniu 1972 roku, położony jest w środkowo-zachodniej części powiatu zamojskiego. Powierzchnia gminy wynosi 123 km² i obejmuje: miasto Szczepieszyn (39 km

), na które składa się 5 jednostek osadniczych (Szczepieszyn, Przedmieście Zamojskie, Klemensów, Szperówka, Błonie) oraz 13 przyległych do gminy sołectw (Brody Duże, Brody Małe, Bodaczów, Niedzieliska, Kąty I, Kąty II, Kawęczyn, Kawęczynek, Kol. Lipowiec - łącznie 94 km

). Jej obszar ma kształt lekko wydłużony w kierunku wschodnio-zachodnim, zamieszkuje go 12,6 tys. mieszkańców. Przeciętna liczba mieszkańców na 1 km

wynosi 102 osoby, co powoduje, że gmina należy do wysoko zaludnionych gmin powiatu. Prawie w centrum ukształtowania terytorialnego znajdują się tereny podmiejskie Szczepieszyna. Na terenie gminy znajduje się część otuliny Roztoczańskiego Parku Narodowego (około 1500 ha) oraz Szczepieszyński Park Krajobrazowy (2720 ha).

Historia

Szczepieszyn swoje zaistnienie jako miejsce osadnictwa ludzkiego zawdzięcza warunkom geograficzno-przyrodniczym. Wzgórze Zamkowe, u podnóża którego wzdłuż rzeki Wieprz biegł ważny międzynarodowy szlak handlowy, doskonale nadawało się do obrony i stało się miejscem pierwszego zasiedlenia. Od południowego wschodu otaczały go bagienne łąki, a od zachodu w bardzo bliskiej odległości wspaniałe lasy, których resztki zdołały się zachować do naszych czasów. Na północ rozciągały się pola uprawne. Wieprz, nad którym tworzyła się miejscowość, zaopatrywał mieszkańców w wodę. Dzięki tym warunkom szybko rozwijało się życie zamieszkałej tu społeczności. Rosła też rola i znaczenie: społeczno-gospodarcze, militarno-polityczne i religijno-kulturalne Szczepieszyna.

Historia powstania Szczepieszyna sięga jeszcze okresu Grodów Czerwieńskich (XI w.). Był wówczas ważnym grodem na terenie Księstwa Halicko-Włodzimierskiego, strzegącym traktu handlowego z Krakowa do Kijowa.

Pierwsza najstarsza znana nam wzmianka źródłowa o Szczepieszynie pochodząca z 1352 roku wymienia Szczepieszyn jako miasto (*Szcebressyno oppidio ruthenicali*), musiał być zatem lokowany wcześniej. Wzmianka ta pochodzi z dokumentu wystawionego w Szczepieszynie przez Kazimierza Wielkiego dotyczącego przeniesienia wsi Otwinów z prawa polskiego na prawo niemieckie. Szczepieszyn wówczas należał do Litwy i był miastem ruskim, o czym świadczy fragment wyżej wymienionego łacińskiego dokumentu zaczynającego się od słów:

"Actum prope Szcebressyno oppido ruthenicali in vigilia beati Bartholomei apostoli anno domini millesimo CCC quinquagesimo secundo".

Niestety dokument lokacyjny nie zachował się do naszych czasów. Wiadomo jedynie, że w 1583 roku Stefan Batory potwierdził jego prawo miejskie.

Systematyczna akcja kolonizacyjna tych terenów rozpoczęła się jednak w czasach średniowiecza. W drugiej połowie XIV w. prowadził ją na szeroką skalę Dymitr z Goraja. Dzieło jego kontynuowali spadkobiercy w ciągu XV i XVI wieku.

Dzieje Szczepieszyna sięgają czasów kształtowania się państwa polskiego. Badania naukowe prowadzone na terenie tutejszego zamczyska i kościoła pounickiego w latach 1978, 1981, 1992 przez Zakład Archeologii UMCS w Lublinie, ujawniły, że pierwsi mieszkańcy Szczepieszyna osiedlili się na wzgórzu zamkowym pięć tysięcy lat temu. Był to neolityczny lud kultury pucharów lejkowatych. Trudnił się rolnictwem i hodowlą, a także wyrobem narzędzi.

Ogólny zarys dziejów miasta Szczepieszyna przedstawiony jest w pracach:

- Baliński M., Lipiński T.: *Starożytna Polska pod względem historycznym, jeograficznym i*

statystycznym opisana. II. Warszawa 1845.

- *Starożytności Polskie. T. II. Poznań 1852. Słownik geograficzny Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich. T. XI. Warszawa 1890. Miasta polskie w tysiącleciu. T. I. Wrocław 1965.*

- *Górak J.: Miasta i miasteczka Zamojszczyzny. Zamość 1990.*

Zabytki: kościoły - Św. Mikołaja (ok. 1620) z dzwonnica (XVII w.), Św. Katarzyny (ok. 1638, przebudowywany po 1883). Dawna cerkiew greckokatolicka (XVII w.), dawna synagoga (XVII w.), klasztor Franciszkanów (XVII w., przebudowywany XIX-XX w.), domy (XVIII i XIX w.), ratusz (po 1830, XIX-XX w.).

Najstarsze zapisy źródłowe dla nazwy miasta pochodzą również z XIV wieku i mają postać: Parochia Szczebrzeszyn, oppidum także Szczebrzeszyn. Oznacza to, że pisownia tej nazwy jest od dawna ustalona i nie powinna budzić wątpliwości z punktu widzenia graficzno-ortograficznego. Jednakże podstawa znaczeniowa nazwy jest na ogół ciemna. Nie powinien więc dziwić fakt, że na temat pochodzenia nazwy Szczebrzeszyn powstało szereg etymologii ludowych, które świadczą o dużym zainteresowaniu miejscowego społeczeństwa nazwą swojego miasta.

Etymologia nazwy Szczebrzeszyn sprawia również sporo kłopotów w analizie także zawodowym językoznawcom. Trudność tę pogłębia fakt, że nazwa ta jest w toponomastyce wprost odosobniona, a w dodatku brak odpowiednich przekazów źródłowych do pierwotnych dziejów grodu, który należy niewątpliwie do najstarszych na Lubelszczyźnie.

Zewnętrznie nazwa Szczebrzeszyn przypomina takie nazwy miejscowe jak np.: Stojeszyn w woj. tarnobrzeskim, który należy wywodzić od staropolskiego imienia Stojesza, do tej nazwy dzierżawczej dodano przyrostek dzierżawczy "-yn" Stojeszyn. Tak więc analogicznie w nazwie miejscowej Szczebrzeszyn możemy doszukać się podstawy słowotwórczej imienia Szczebrzesz-(a) oraz przyrostka dzierżawczego "-yn".

Linki:

- [Szczebrzeszyn - Zamki Polskie - serwis historyczno-krajoznawczy](#)
- [Szczebrzeszyn - Wikipedia](#)
- [Dymitr z Goraja - Wikipedia](#)
- [Szczebrzeszyński Park Krajobrazowy - Wikipedia](#)